

Discussion ved Landhuusholdningselskabet's Møder.

Mødet den 16de Januar 1860.

Efter det af Etatsraad Valentiner holdte Foredrag bemærkede:

Statsraad Leßdorpf. Allerede i lang Tid har det staaet klart for ham, at Forpagtningsforholdene heri Landet burde underkastes en omhyggelig Drøftelse, da de Misligheder, de ere underkastede, gjøre sig mere og mere gjældende, efterhaanden som et bedre Agerbrug tager Plads paa vore Gaarde. Skjøndt vor landøkonomiske Literatur i det Hele taget er upaaftagelig, ja i enkelte Retninger endog fortrinlig, navnlig i dem, der nærmest falde ind under Videnskabsmændenes Omraade, saa er den dog temmelig blottet for alt henhørende til de, om vi saa maae kalde dem, sociale Forhold i Landbruget, og et Spørgsmaal som det foreliggende, hvor vigtigt og betydningsfuldt det end er for hele Landbrugets Udvikling, har kun enkeltviis og ganske cursorisk været Gjenstand for offentligt Omdømme. Det glæder ham derfor, at denne Sag er bragt frem her i Landhuusholdningselskabet, og idet han i alt Væsentligt er enig med det af Hr. Statsraad Valentiner i hans Foredrag nylig Fremførte, skal han benytte Leiligheden til at udvise enkelte Punkter noget udførligere, og haaber,

at man her i Aften vil kunne enes om diase, for at, naar de herfra gaae ud i Livet, baade Gier og Forpagter maatte kunne slutte sig til dem.

Spørger man nu først og fremmest efter Hovedgaardenes Opgave, da forekommer det ham klart, at deres væsentligste Bestemmelse samtidig med at yde Gieren Erhverv, er den at tjene som Culturens egentlige Planteskoler, hvorfra det fremstridende rationelle Agerbrug igjennem Exemplet vil meddele sig til Omegnen. De findes spredte og i Almindelighed heldigen fordeelte over hele Landet. Hvs deres Brugere er man berettiget til at kunne forudsætte en mere fleersidig Dygtighed, en større Intelligens, end den mindre Jordbruger i Almindelighed er istand til at kunne tilegne sig. Hovedgaarden burde derfor i Ordets egentligste Forstand være en Mønstergaard. Han forudsætter, at her iær er Tale om Familiegodser eller om saadanne Eiendomme, som ikke blot periodisk overdrages en Forpagter til Brug. Det paaligger da Gieren at see sig om efter en Forpagter, der vil kunne fatte Gaardens Opgave. Gieren bør lede efter en dygtig, en redelig og endelig en formuende Mand, til hvem han med fuldkommen Tryghed kan overdrage sin Eiendom. Forpagteren skal kunne træde saameget som muligt i Gierens Sted og skal kunne nære en Giers Følelse for den Gaard, han har forpagtet. Det vil kun kunne opnaaes, naar hele Forholdet imellem Gier og Forpagter bygges paa Humanitet. Humanitet i Et og Alt fra Først til Sidst; moder Forpagteren paa ethvert Stadium Gierens velvillige Imødekommen, da vil han fatte Kjærlighed for den ham betroede Jord, vil med Omhyggelighed værne om Gaardens Eiendele, vil erkjende i Gaardens Arbeidere sine Medarbeidere. Idet han for at opnaae Opgavens heldige Løsning, stillede denne Fordring forrest i Rækken, var det saare langt fra hans Mening, derved at ville beskyde de nuværende større Eiendomsbesiddere i Danmark for at udvise Mangel paa Humanitet imod deres Forpagtere; tvertimod føler han sig opfordret til paa dette Sted at udtale det som sin Over-

beviisning, at ikke mange Lande kunne med saa god Grund som Danmark rose sig af at være i Besiddelse af en saare human og velvillig større Grundeierclassse.

Det er derfor ei heller Mangel paa god Billie, som efter hans Formening fremfalder Ulemperne i Forpagtnings-Contracterne, men Grunden til dem maae snarere søges deri, at dette vigtige og indviklede Forhold hidtil ei tilbørligen er drøftet. Lad os derfor gennemgaae Grundtrækkene i en saadan Contract, og vi ville da sikkert blive enige angaaende de Bestemmelser, med Hensyn til hvilke vore nuværende Contracter ere trængende til en Forbedring.

Hvilket Aaremaal? Her støde vi strax paa en væsentlig jaagodtjom gennemgaaende Feil. Contracternes Varighed er altfor kort, 10 Aars Contracter ere de almindelige, de, hvis Varighed er bestemt til 12—14 Aar, danne Undtagelser. Den, der har erfaret hvor møjsommeligt og langvarigt et Arbeide det er at grundforbedre en Hovedgaard, det vil sige, søge dens Productionsevner varigen ved at bringe den i en jolid Gjødningskraft, ved at rense den for Ufrud, for Steen, baade store og smaae, ved at frugtbargjøre Mosestrækningerne fordybe Madjorden, ved systematisk at behandle Bandasledningen, etc. etc., vil indrømme, at et saadant omfattende Arbeide ikkun kan ventes udført af den, der i længere Tid end den ovenansførte er sikkert sit Arbeides Frugt. Er det dog ikke en gammel Sætning, en berettiget Fordring, der gaaer igjennem alle Livets Forhold, at den, der saaer, ogsaa vil høste. Efter Forholdenes eiendommelige Natur, er her Tale om en Sæd, der modnes seent, den udfordrer en lang Vogeperiode, dens Dyrker skal derfor indrømmes Tid. Vor Tidssalder beffyldees sikkert ikke uden Grund for at den overjager sig, Alle og Alt kræver en hurtig Afvikling, Fremtiden skal overlades saa lidet som mulig, enhver vil i en ikke fjern Fremtid naae Enden paa en Forbindelse, der muligen kunde genere. Han behøver ikke at udtale, at disse Anstuelser, overførte paa det foreliggende Forhold, virke i høi Grad lammende og afgjort komme i

Strid med de solide og velgjørende, conservative Grundsætninger, som den store Grundeier, fremfor nogen Anden, er kaldet til at beskytte og gjøre gjældende.

Han bereiste i Aaret 1844 England og Skotland og opholdt sig paa en Mængde forskjellige større Eiendomme; intet Sted traf han imidlertid gennemgaaende et saa høit Culturtrin, et saa almindeligt Velvære, som paa Godserne, tilhørende Lord Leicester i Grevskabet Norfolk. Han forlængede sit Ophold paa disse udmærkede Eiendomme for næiere at blive bekendt med de Grundsætninger, som havde ledet en Administration, der havde arbeidet saa heldigen. Samtidig med, at den da levende unge Lord Leicester sagde ham, at det altid havde været hans Faders alvorlige Agt at overføre i Livet Grundsætningen „Leve og lad leve“, hvilken han betragtede som hans Arv, erfarede han, at hiin udmærkede Mand, der væsentlig kan betragtes som Skaberen af det store Opsving i Englands nyere Agerbrug, alt siden dette Aarhundredes Begyndelse havde givet sine Forpagtere Contracter paa 21 Aar. Lord Leicester var saa overbevist om Rigtigheden af denne Forholdsregel, at hans mangeaarige Godsinspecteur Mr. Blakie, hvem han senere besøgte i Skotland, hvor han henlevede sine sidste Dage, fortalte ham, at Lorden meget ofte var bleven opfordret af sine Colleger til at tiltræde landøkonomiske Foreninger, hvilke Opfordringer han altid havde afvist med den Bemærkning: „Giv først Eders Forpagtere lange Contracter.“

Igjennem hele Skotland, den Egn i Europa, hvor Landets Resourcer nok meest fuldstændigen ere afbenyttede, fandt han 19 Aars Contracter.

Endog i Mecklenborg, hvor Administrationen for det store Dominium ingenlunde forøvrigt kan roses for at udvise særdeles Humanitet imod Forpagterne, er Contracternes korteste Varighed bestemt til 21 Aar, hvilken kloge administrative Forholdsregel sikkert meget væsentligt har bidraget til denne Landsdeels mærkelige landøkonomiske Udvikling.

Han finder i en langvarig Forpagtningscontract, indgaaet med en redelig, dygtig og formuende Mand, den bedste Sikkerhed for, at Gaarden bliver behandlet, saaledes som Eieren kan være tjent med, og er ingen Ven af en Mangfoldighed af Bestemmelser, hvis Overholdelse tidt er vanskelig, og som oftest giver Anledning til Uenighed; ikke desto mindre er han ikke af den Formening, at Gaardens Drift bør overlades Forpagteren til fuldkommen fri Raadighed; ligesom han i alle Tilfælde er en Ven af et fast og sundt System, saaledes vil han ogsaa i dette have forbeholdt Eieren at bestemme, i For- ening med Forpagteren ved Forpagtningens Tiltrædelse, det System, eller rettere den Rotationsplan, der skal følges, hvilken Forpagteren maa være forpligtet til ei at afvige fra uden Eierens specielle Samtykke.

Forpagterens Forhold til Gaardens Besætning etc. etc. bør ordnes saaledes, at Forpagteren er Eier baade af det levende og det livløse Inventarium, thi dette er den Koste- stang, hvormed han møder, det Medium, hvormed han seer sig istand til at kunne afbenytte sin Forpagtning; den er for ham det samme, som Spaden er for Graveren; igjennem den skal han forbedre den Grundeiendom, som er ham overdraget i Brug. Eieren er høiligen interesseret i at Forpagterens Besætning og Inventarium er i den meest fuldkomne Orden, hvilket under almindelige Forhold altid vil kunne forventes bedst sikket derved, at Forpagteren selv eier disse Dele. Denne Fordrings Berettigelse voxer, hvor Forpagteren søger ved Anvendelse af ualmindelig Omhu og Capital at forandle Gaardens Besætning eller Dele af denne. Det er endnu mangfoldige Steder Skif og Brug, især paa Familiegodserne, at hele Dværgbesætningen er brændt med Eierens Mærker, ethvert nyt Exemplar, som sættes ind, bliver ligeledes brændt. Sæt at Forpagteren modtager af sit Herskab en meget simpel Besætning, kan det da kaldes retfærdigt, at han ved Fratrædelsen afleverer en kostbar med stor Anstrængelse forædlet Flok? At Forpagtnings-Contracten ligesom forhindrer ham i at udvile

en Virksomhed, der i høi Grad var ønskelig, vil Enhver, der kjender til Forholdene, indrømme. Heldigere er det, hvor Besætningen overdrages Forpagteren imod Tagation og hvor han da er forpligtet til atter at aflevere den efter Tagation, men ogsaa dette Forhold er misligt; afseet fra at Tagation kun er et Skjøn, og afseet fra, at der letteligen kunde findes de Stammer, hvis Værdi ligesom ikke kan tageres, vil Forpagteren ofte føle sig opfordret til at forbeholde sig sin egen Besætning og erstatte den ved et Skrafsammen, hvilket atter bliver overdraget den nye Forpagter og bliver en sand Plage for denne. Forholdet forekommer ham i alle Henseender sundere og renere, naar dette ordnes saaledes, som han har iundet det overalt i England og Skotland, at Gaardens Besætning og Inventarium betragtes som udgjørende den væsentligste Deel af Forpagterens Formue, hvori Eieren tillige vil kunne forbeholde sig den meest betryggende Sikkerhed for Opfyldelsen af Forpagterens Forpligtelser, uden at dennes Driftscapital svækkes ved et høit Depositum.

Afgiften, reen Pengeafgift eller Afgift i Korn? Halvt af hver vil viist være det heldigste. Eieren har Krav paa at hans Indtægter af Gaarden stiger naar dennes Producters Værdi tiltager og Conjuncturen derved er opadgaaende, ligesom omvendt Forpagterens Stilling betrygges, naar en vedvarende nedadgaaende Conjunctur nedtrykker hans Producters Værdier.

Erfaringen har imidlertid viist, at en saadan Kornafgift kan være forbunden med meget væsentlige Ulemper, naar den reguleres udelukkende efter Aarets Priser. Høie Priser falde som oftest sammen med en daarlig Afgrøde, ikke at tale om, at hverken Eieren eller Forpagteren formaaer med nogenlunde Sikkerhed at gjøre deres Beregning over deres Indtægter eller Udgifter; rettes derimod Kornafgiften efter Gjennemsnitsprisen af de sidste 10 Aars Capitalstægt, ville begge Parteres billige Fordringer stee Fyldest og de bratte Overgange, som have været saa farlige for Mange, undgaaes. At den foreslaaede

Deling af Afgiften i Korn og i Penge er begrundet paa de i Landbruget gængse Forhold, troer han yderligere at kunne begrunde ved følgende omtrentlige Calcule over en Gaards Indtægter og Udgifter.

En i længere Tid veldreven og velordnet Gaard paa 500 Tønder Land giver i Gjennemsnit Brutto pr. Tønde Land 30 Rdl. om Aaret derved, at der sælges 2½ Edr. Sæd pr. Tønde Land à 6 Rdl.	15 Rdl.
at der holdes en Besætning af 110 Køer, hvis Forpleining er saaledes, at den giver 70 Rdl. Brutto pr. Ko eller 7,500 Rdl., der atter svarer pr. Tønde Land til	15 -
Brutto-Indtægten bliver altsaa 15,000 Rdl., hvilke om man skulde forsøge dem deelte, burde afgive til en kraftig Drift pr. Tønde Land 12 Rdl. .	6,000 Rdl.
Til Forrentning af Forpagterens Driftscapital 50 à 60 Rdl. pr. Tønde Land 25 à 30,000 Rdl. 10 pCt.	3,000 -
Forbliver i Afgift til Gieren 12 Rdl. pr. Tønde Land	6,000 -
	15,000 Rdl.

Bygningerne. Disse udgjøre den værdifuldeste Deel af det til en Hovedgaards Drift fornødne Apparat. Det maa ansees for at være baade Gierens og Forpagterens fælleds Pligt, at vaage over, at de behandles og vedligeholdes omhyggeligen. Det forudsættes, at de ved Forpagterens Tiltrædelse ere blevne overleverede ved Syn, efter at de isølge Overenskomst ere blevne satte i en god brugbar Stand. Man formener, at Contracten bør bestemme, at Herfabet foranstalter aarligen et Syn afholdt over Gaardens samtlige Bygninger. De ved dette Syn bestemte Reparaturer udføres saaledes, at Gieren udreder de fornødne Materialer, Forpagteren derimod bekoster Arbejdets Udførelse.

Grundforbedringerne. Det er en tidt begrundet Anke imod vore nuværende Forpagtningsforholde i Alminde-

lighed, at de foranledige en mindre omhyggelig Drift, mindre Anvendelse af Capital til Grundforbedringer, end naar Gaardene findes i virksomme Gieres Hænder. Taleren er af den Formening, at denne Anse iffun foranlediges derved, at hele Forholdet ei behandles med den Indsigt og Omhu, det udfordrer, ei gennemtænkes og gennemarbejdes tilstrækkeligen. Han kan aldeles ikke sene, at Grunden til Ansen er beroende i Forholdets Natur. Hans Bestræbelse i Aften er gaaet ud paa, faa vidt det har været ham muligt, at paapege Vilkaarene, hvorunder en Forpagter vil søle sig opfordret til i Virkeligheden at træde i Gierens Sted.

Vi ere nu komne til de egentlige fundamentale Grundforbedringer, til hvilke han vil regne nye Bygningers Udførelse, systematisk Draining, Anlæggelsen af hensigtsmæssige Møddinger, omfattende Broægningsforetagender etc. etc. Med Hensyn til disse Grundforbedringer kan han kun udtale den Overbeviisning, at hvor Udførelsen ikke paa Grund af en eller anden Overeenskomst er bleven overtaget af Forpagteren, paaligger det Grundeieren, der vil behandle sin Eiendom overensstemmende med Tidens Fordringer, at bekoste dem udførte, imod at Forpagteren forrenter Gierens Udlæg med 5 til 6 pCt. Adskillige af de nævnte Arbejder vilde det jo i de fleste Tilfælde være hensigtsmæssigt at lade Forpagteren udføre under behørig solid Control.

Skatter. Det vil jo til alle Tider være rigtigst, at de saakaldte kongelige Skatter, de Skatter, som Grunden skal udrede baade til Stat og Amt, svares af Grundens Gier, hvorimod samtlige Gaarden paahvilende communale Skatter svares af Forpagteren. Communens materielle Interesser burde altid noie knyttes til Interesserne hos Hovedgaardens Bruger. Han bør ogsaa ad den Vej mindes, at han ikke alene er Communens Medlem, men at den venter af ham, at han vil være en af dens Hovedstøtter.

Der staaer endnu et Forhold tilbage at omtale, som hidtil er blevet uberørt: Forholdet til Gaardens gifte

Arbeidere. Fordi en Eier bortforpagter sin Gaard, træder han ikke ud af enhver Forbindelse med denne Gaards giste Arbeidere; de vedblive at beboe hans Huse, at bearbejde hans Jord; de have som oftest søgt Erhverv paa dette Sted i Tillid til Gaardens Eier, og Pligten byder ham ei at give dem heelt og holdent i Forpagterens Bold. Det vil kunne synes ubilligt, at Eieren forbeholder sig Ret til at være med at skrive Arbeids-Contracten imellem Forpagteren og hans Folk; slige Contracter kunne ligeledes paa en eller anden Maade letteligen omgaaes. Den bedste Betryggelse for Arbeidernes humane Behandling vil altid ligge i den humane Eiers omhyggelige Valg af Forpagteren. Ikke desto mindre bør han idetmindste forbeholde sig Ret til, at ingen giste Arbeidere maae opsiges til Fraslyttelse uden hans Samtykke, ligesom Forpagteren ei heller burde tillades at besætte Gaardens Huse uden isorveien at have indhentet Eieren's Sanction. Iøvrigt danne Arbejderforholdene et Spørgsmaal af saadan Vigtighed, at han haaber til en anden Tid at kunne faae Leilighed til at behandle det grundigere.

Taleren har i det Foregaaende forsøgt at opstille de Principer, efter hvilke Eierne ifølge hans Formening burde ledes ved Bortforpagtning af deres Gaarde; han erkjender tilfulde, at dette paa ingen Maade er skeet udtømmende; Forholdet er indviklet, og kun ad Erfaringens Vej vil man Tid efter anden kunne naae Maalet.

Han selv har af forskjellige Grunde følt sig opfordret til at drive sine Hovedgaarde selv; kun ved en eneste mindre Hovedgaards-Parcel, en Gaard paa 160 Tønder Land, som han bortforpagtede for 3 Aar siden, har han søgt at gjøre de Anskuelser gjeldende, som han i Aften har udtalt. Det maa være os klart, at det er en meget ansvarfuld Gjerning at bortforpagte en Hovedgaard; thi Forpagteren bliver i Ordets egentlige Forstand Eieren's Medinteressent; deri ligger alt, at begge Parter have fælleds Interessser. Vi vide, at den store Verdens-Styrer ei har skabt Interessser, der i Virkeligheden

ere hverandre modsatte; hvor vanskeligt det end undertiden kan falde i andre Forhold at komme til Klarhed angaaende de forskjellige Interessers Harmoni, kan her ingen Tvivl opstaae angaaende Sætningens Sandhed. Det, der i Virkeligheden og i Længden gavner Forpagteren, gavner ogsaa Eieren, og omvendt.

Statsraad Valentiner glæder sig ved at høre sine Anskuelser angaaende Forpagtningsforholdene bekræftede af en saa anerkjendt dygtig Godseier. I enkelte underordnede Spørgsmaal kan der vel være forskellige Meninger mellem ham og den foregaaende Taler, men baade med Hensyn til det lange Naremaal og den Humanitetsaand, der bør gennemtrænge det gjensidige Forhold mellem Eier og Forpagter, ere de fuldkommen enige. Han troer ogsaa, at denne Humanitetsaand findes almindelig i de danske Forpagtningsforhold, og at det kun er i selve Contrakten, man forjæves leder efter selv det mindste Glimt af den; men hellerikke der bør den mangle, thi det udøver ofte et paaenlig Tryk paa Forpagteren. Ogsaa her i Landet have vi Exempler paa den heldige Indflydelse paa Agerbruget, som lange Forpagtninger føre med sig. Saaledes var f. Ex. hans Fader i 32 Aar Forpagter paa Futterkamp i Holssteen; paa Grund af den lange Forpagtningstid betænkte han sig ikke paa at opfodre 8—10 Tdr. Sæd aarlig pr. Hoved; Jorden kom derved i Kraft, dens Grundværdi forøgedes samtidig med Udbyttet, og Velstand tog Plads hos de Arbejdsfolk og Familier, der vare knyttede til Gaarden; ligesaa tillod Tiden ham ogsaa at danne en Dværgstamme, der endnu neppe er overgaaet af nogen anden hos os; ligeledes en Faarestamme.

Kammerherre Neergaard er for en stor Deel aldeles enig med de to foregaaende Talere, navnlig for saavidt angaaer en lang Forpagtningstid og Usikkerheden af at Forpagteren sidder nogenlunde fast ved Gaarden, men afviger i et enkelt temmelig vigtigt Punkt, nemlig med Hensyn til Besiddelsen af Dvæget. Vel taler Villighed for, at Forpagteren eier

Dvæget, men idet man gjør denne Fyldest, tænker man ikke paa, at man derved stiller Eieren i et Afhængighedsforhold til Forpagteren, da han derved hindres i at danne en forbedret Dvægbesætning, hvortil der medgaaer lang Tid. Naar Forpagteren da forlader Gaarden, vil han naturligvis føre sit Dvæg med sig til den ny Forpagtning, hvis det duer noget, og Eieren skal da først til paa bar Grund at danne sig en ny Dvægbesætning, noget der baade koster lang Tid, meget Arbeide og fremfor alt en stor Kapital. Dette er ubilligt, man maa ikke i sin Velwillie for Forpagteren forurette Eieren.

Statsraad Tessedorff erkjender vel, at hans Forslag om, at Forpagteren bør eie Hovedgaardens Besætning vil for Eieren forøge Bønseligheden i at fjerne Forpagteren; dette kunde han imidlertid ikke beklage, thi han anseer det i Almindelighed for onskeligt, at Forpagteren sidder fast. Forøvrigt er det Afhængighedsforhold, hvori Eieren vil komme til at staae til Forpagteren, ei uoverkommeligt. I de fleste Tilfælde vil, naar Forpagteren frastytter, begge Parter uden stor Bønselighed blive enige om, at Eieren afsjober Forpagteren Besætningen. Skulde dette imidlertid ikke lykkes, var vort Land baade i Jylland, Nord- og Mellem-Slesvig, samt Fyen, saa rigt paa Dvæg, at en brugbar Besætning snart maatte kunne dannes. Han har nylig seet i Dänischwohld Besætningerne paa Gaardene Alt-Büll og Birkenmohr, respective 300 og 240 Hoveder, hvilke for circa 6 Aar siden paa Grund af Lungeejghe bleve dræbte fra Ende til anden. De afgave Vidnesbyrd om, at endog meget store Flokke i vort Land i en forholdsvis kort Tid kunne dannes tilfredsstillende. Kun naar Forpagteren selv eier Besætningen, kunne vi vente, at han vil lægge sig efter at danne en forædlet Stamme.

I England og Skotland befinde disse Landes værdifuldeste Flokke sig i Forpagternes Hænder; de vare aldrig komne frem, saafremt Forpagterne ikke eiede Besætningerne. Underledes vilde selvfølgeligen Forholdene stille sig, hvor en Eier bort-

forpagter en Hovedgaard, paa hvilken han overdrager Forpagteren en værdifuld og forædlet Flok, som det maa være ham magtpaaliggende at see conserveret; de Reservationer, han i den Anledning tager, bør jo selvfølgeligen respecteres, og Forpagteren maa prise sig lykkelig ved at see sig overdraget Brugen af en saa værdifuld Stamme.

General D'holm fremjætter det Spørgsmaal, om de Eiendomme i England, der ere Gjenstand for 1aarige Forpagtninger, — den saakaldte »tenant at will« —, ere flattere dyrkede end de paa 19—21 Aar bortforpagtede Eiendomme. Han tør ikke selv sælde nogen Dom angaaende dette, men derimod veed han med Sikkerhed, at de 1aarige Forpagtere langt fra ere misfornøiede med denne Forpagtningsmaade, ja at de endog ofte modsætte sig Indførelsen af lange Forpagtninger. De fremføre navnlig som Grund hertil, at naar de overtage Gaarden paa 19 eller 21 Aars Forpagtning, da skulle de efter Forløbet af denne Tid atter underhandle, og ere da mindre sikre paa igjen at faae den, end ved de 1aarige Forpagtninger. I Virkeligheden træffer man da ogsaa mange Gaarde, hvor Søn har afløst Fader i flere Generationer ved 1aarige Forpagtninger. Taleren troer ikke det er saa let at faae dygtige, redelige og formuende Forpagtere, som her bliver gjort gjeldende, og han mener derfor, det vil være rigtigst, først ved et kortere Aaremaal at prøve Forpagteren, inden man indlader sig med ham paa en lang Forpagtningstid.

Statsraad Tesdorpf. Det er jo almindelig bekjendt, at det især var politiske Grunde, som i sin Tid foranledigede de engelske Godseiere til ifkun at indromme deres Forpagtere 1aarige Contracter. Efter at Forholdene for omtrent 20 Aar siden begyndte at blive mere vanskelige og Fordringerne mere spændte, men især siden Kornlovene hævedes i Aaret 1846, hvorved tishneladende Jordbrugernes Interesser alvorligen rystedes, forlangte Forpagterne med stedse større Styrke længere Contracter, hvilken Fordring Sir Robert Peel

alt i 1847 indrømmede sine Forpagtere. Norfolk kan paa ingen Maade betragtes som hørende til Englands frugtbareste Grevskaber; baade Lincolnshire, Yorkshires og Warwickshire staae med Hensyn til de naturlige Productionsevner over Norfolk. Ikke desto mindre har Buggen til Englands nye Agerbrug staaet i hiint Grevskab paa Lord Leicesters bekjendte Gods Holkham. Tankegangen i Lord Shaftesburys Farmer kan være rigtig med Hensyn til de locale Forhold, hvorunder han lever, men det System han forsvaret vil i sin Almindelighed altid betegnes af dygtige og selvstændige Mænd som sygeligt og forfæstligt.

At prøve Forpagteren een Rotation først, inden man indrømmer ham en længere Forpagtningscontract, forekommer ham mindre heldigt. At der fra en tidligere Periode fandtes endeel Mistillid til den omtalte Klasse af Jordbrugere iblandt Godseierne, kunde være berettiget. Smidlertid er det glædeligt at iagttage, at de dygtige og paalidelige Mænds Antal stadigen voger, saaledes at det neppe længere vil falde vanskeligt at gjøre et heldigt Valg. Han betragter det som værende i sin Orden, at Forpagtningsafgiften, der bestemmes efter det Cultuurtrin, hvori Gaarden fandtes ved Tiltrædelsen, stiger moderat i den sidste Halvdeel af Contractsperioden. Den Forpagter, der ei er villig til under saadanne Bilkkaar at indlade sig paa hiin længere Contract, kan neppe betragtes som en heldig Contrahent, og Taleren vilde afgjort ikke indlade sig med ham.

Forøvrigt maae han bede Forsamlingen undskyldte, at han saa stadigen har citeret England og Skotland; Grunden er den, at han intetsteds har truffet saamegen Tænksomhed bragt i et anvendeligt System. Det er igjennem dette, at England har tilveiebragt saa vidunderlige Resultater i de forskjellige Retninger.

Godseier Mourier-Petersen. En bekjendt landøkonomist Forfatter, Mr. Caird, har behandlet de engelske Forhold i de enkelte Shires, og yttre at den enaarige For-

pagtning er en Hæmsko for Agerbrugets Udvikling, og at Forpagterne dersteds ønske længere Aaremaal.

Følgende Brev fra Professor Meldahl, der knytter sig til denne Discussion, meddeles her:

Da jeg ikke kunde være nærværende ved Mødet i Landhuusholdningselskabet d. 16de Januar og der fremhæve, at der var et væsentlig Moment i Forpagtningskontrafterne, som itide burde omtales, nemlig Forpagterens Stilling eller Forhold til Vedligeholdelsen af Bygningerne, saa skal jeg tillade mig skriftlig med saa Ord at yttre mig derom.

Det forekommer mig, at man i det Forhold ligeledes bør gaae ind paa at gjøre Forpagteren interesseret i at Bygningerne konserveres paa bedste Maade, thi saa underligt det lyder, at en Bygning taber i Soliditet eller gaaer tilbage i Gyde til at modstaae Tidens Tand for hver Gang den repareres eller restaureres, saa er det dog saaledes. Jeg troer derfor, at det vilde være rigtigt, at der i Kontrafterne blev bestemt en vis Sum, som Forpagteren havde aarlig at erlægge til Reparation af Bygningerne, og at det ved en Synsforretning (udført af Eieren og dennes bygningssyndige Raadgiver i Forening med Forpagteren) hvert Aar blev fastsat, hvad der var at udføre af Reparationer. — Isald der da ikke blev Brug for den hele Sum, som dertil aarlig var fastsat, saa skulde det, der blev sparet, opsamles, og var der saaledes i de Aar, Forpagtningen havde været, ikke senere blevet Brug for den til Vedligeholdelses-Arbejder, saa var det en Sum, der tilfaldt Forpagteren.

Medgif der mere end den fra først af til Vedligeholdelses-Arbejder fastsatte Sum, og det kunde bestemt paavises, at det hidrørte fra Uagtsomhed eller Mishandling fra Forpagterens og dennes Folks Side, saa maatte Forpagteren være pligtig at erstatte det Manglende, isald det ved Forpagtningens Udløb viste sig, at der var medgaaet mere i alle Aar tilsammen, end det dertil i Kontrakten aarligt ansatte Beløb. Det er en Selvfølge, at alle Hovedrestorationer paahvile Eieren.

Under Hovedrestaurationer forstaaer jeg alt hvad der gaaer ud paa at fornye Ydermure eller Indervægge, Tagværk, Gulve, Bjælkelag, Vindueskarne, Døre, Omlægning af Bro omkring Bygningerne o. s. v. Under Vedligeholdelse forstaaer jeg Udbedring af Straatage og Henlægning af nye Straatage, ud- og indvendig Hvidtning og Maling, Tjæring, Indsætning af ituflagne Ruder, Istandjættelse af alt Beslag paa Døre, Porte, Vinduer, Istandsættelse af Vandløb i Gaarden o. s. fr.

Jeg maa her fremhæve, at den aarlige Synsforretning er af høieste Vigtighed; thi Bygningerne kunne derved, at Vedligeholdelses-Arbejderne anvendes paa rette Steder og paa rette Maade, i mange Tider reddes fra al mulig Hovedreparation, og jeg maa her vedføie, at det ofte ikke er i Gierens Interesse at faae de Vedligeholdelses-Arbejder udførte, som Forpagteren meest tranger paa, og at det meget ofte beroer paa Forpagteren og dennes Folk, om de Penge, der offres paa et eller andet Arbeide, skulle føre til Nytte for Gieren.

Det forekommer mig, at der i Ovenstaaende er indeholdt et saare vigtigt Spørgsmaal, og at det gjelder at finde en Løsning af det under en saadan Form, at Gierens Bygninger vedligeholdes paa bedste og billigste Maade, og det opnaaes vistnok bedst ved at Forpagteren gjøres interesseret i at dette skeer.

Modet den 30te Januar 1860.

Efter Statsraad Eichrichts Foredrag om kunstige Østersbanker bemærkede:

Statsraad Tang. Af forskjellige gamle Dokumenter seer man, at der tidligere fandtes gode Østers i Ringkjøbing Fjord. Da General Ruse 1664 kjøbte Bøvling Gods, hvoraf Kong Christian d. 5te 1672 oprettede Baroniet Ryssenssteen, erholdt han tillige de i Fjorden værende Østersbanker, der betragtedes som en stor Raritet. Da bestod den Landstrimmel, der nu adskiller Ringkjøbing Fjord fra Vesterhavet, af en Række

større og mindre Der, der først Tid efter anden have havet sig op af Havet, samlet sig til en enkelt, og derved efterhaanden udelufter Vesterhavet fra Ringkjøbing Fjord, kun tilbageladende den lille Abning i Syd. Vandet i Fjorden er derfor blevet mindre og mindre salt, og samtidig dermed har vist ogsaa Østersen aftaget, thi i de sidste 100 Aar er der ingen eller saa godt som ingen fundne der. Naar man nu hermed sammenholder, at der tidligere ingen Østers fandtes i Limfjorden, men disse derimod efter Gjennembruddet ved Agger, og den dermed følgende Forandring af det ferske Vand til salt, stadig have udbredt sig mere og mere i Limfjorden, saa ligger den Tanke nær, at salt Vand er en temmelig nødvendig Betingelse for Østerslivet, og at dette udsuffles, hvor en Fordring i denne Retning ikke kan tilfredsstilles.

Statsraad Eschricht. Da Østers er et Saltvandsdyr, synes unægtelig den fremsførte Forklaring af dens Undergang i disse Tilfælde at ligge lige for Haanden som aldeles fyldestgjørende, men da det er afgjort vist, at de bedste og kraftigste Østers i hele Europa findes temmelig høit oppe i Themsen, hvor Vandet er mere ferskt end salt, synes Saltvandet ikke at være nogen absolut nødvendig Betingelse. Østersen maa efterhaanden kunne vænnes til at afstaae fra sine Fordringer i denne Retning, ligesom samme Erfaring er gjort med flere andre Saltvandsbløddyr. Derimod stiller den Fordringer i andre Retninger, som den ubetinget forlanger fyldestgjorte; den kan saaledes ikke forlige sig med en muddret eller let bevægelig Sandbund, og hvor en forandret Strømning i Havet eller Jordhævelser eller Vignende fremkalde en sliq Forandring i dens Opholdssteder, der nægter den at boe, der ødelægges den, hvis den alt findes der. Muligvis er der foregaaet saadanne Forandringer med Ringkjøbing Fjord, og det er da snarere deri, man maa søge Grunden til dens Forsvinden.

Det er overhovedet ikke let at gjøre sig rede for, hvad Østers kunne taale eller ikke taale. I Neapels Omegn havde

den tidligere Lucriner-, og har endnu Fusarojøen, begge berømte for deres Østersavl, rigtignok Saltvand, men dertil en saa svovlholdig Jordbund, at deres mephitiske Uddunstninger vare og ere dræbende for varmblodige Dyr. — Maaskee vilde nye Forsøg med Østersanlæg paa visse Steder af Ringkjøbing Fjord kunne falde ret heldigt ud; men der er en stor Forskjel paa, at en privat Mand anlægger en Østersbanke nærmest til eget Brug, og paa at Staten projekterer Anlæggelsen af Østersbanker. I sidste Tilfælde maa Lokaliteterne være saadanne, som lang Erfaring har lært at være heldige, til ikke alene at faae enkelte Østers, men at faae mange og fremfor alt gode Østers, der kunne forskaffe sig et vist Ry, thi kun i saa Tilfælde kan det faae Betydning for Staten. En privat Mand vil derimod paa mangfoldige Steder kunne fremkalde en kunstig Banke, naar han ikke stiller store Fordringer til den. — Kun endnu den Bemærkning: Tænker en privat Mand paa at anlægge en lille Banke i et meget svagt saltholdigt Vand, da gjør han bedst i at hente fine Stamdyr fra Themsen, thi han har da ikke alene en god Vt at begynde med, og sparer allerede herved flere Aar med Forbedringen af de mindre gode Østers ved de danske Kyster, men han har tillige en Vt, der allerede er vant til et yderst svagt saltholdigt Vand, og sparer derved i al Fald flere Aar for Tilvænningen.

Mødet den 13de Februar 1860.

Efter Docent Fjords Foredrag over de meteorologiske Jagttagelser gaves Ordet til:

Dr. Baupell nærede en stærk Tvivl om, hvorvidt Veiriagttagelser, anstillede paa den i Foredraget udviklede Maade, det vil sige ved Hjælp af physiske Instrumenter, kunde betragtes som henhørende under Selskabets Formaal, idet han nemlig ikke kunde indrømme, at de havde nogen væsentlig Betydning for Landbruget eller for Plantekulturen. Han mente derfor, at man, som hidtil, burde overlade til „Viden-
skabernes Selskab“ at anstille Jagttagelser af denne Art, der i

al Fald kun kunde have en theoretisk Betydning, medens Landhuusholdningsselskabet derimod burde fremkalde Veiriagttagelser, der kunde havde praktisk Betydning for Landbruget. For saadanne kunde navnlig Planteiagttagelser tjene som Basis, thi i Planten selv har man det eneste brugbare og anvendelige Middel til at kontrollere Veirligets Indflydelse paa Vegetationen. Ved at lægge Mærke til Planternes Udvikling om Foraaret og i Forsommeren vilde man være i Stand til at danne sig et langt fyldigere, klarere og sandere Billede af Regnens, Varmens og Fugtighedens samlede Indvirkning paa Plantekulturen, end om man anstiller nok saa mange Jagttagelser med Thermometer, Psychrometer, Barometer og Regnmaalere. Ved nogle saa, men bestemte Planteiagttagelser vil man med langt større Værdighed og med meget mere Sandhed kunne bedømme, hvorlangt for Exempel Foraaret er fremrykket i Slutningen af April, end om der anstilles nok saa mange instrumentale Jagttagelser og foretages nok saa mange Beregninger. Jagttages Anemonens Blomstring, Bøgens Løvspring, Kornets Udvikling, stydes en Gjenvei og Maalet naaes dog langt sikkrere. I Frankrig har man forlængst indseet Rigtigheden heraf, og man vil ogsaa her i Landet engang komme derhen til, men desværre maaffee først naar man ved de nuværende Jagttagelser have sammenhøbet en saadan Masse Materiale, at dette har kvælt os.

Docent Fjord vil ikke benægte Nytten af Planteiagttagelser, men maa paa den anden Side ogsaa fordrø Nytten og Betydningen af direkte Veiriagttagelser anerkjendt. — At der ikke, som paatænkt, har kunnet finde nogen virksom Samarbejden Sted mellem Videnskaberens Selskab og Landhuusholdningsselskabet i denne Retning grunder sig navnlig paa Professor Pederjens vedvarende Sygelighed; men den af Delegerede fra begge Selskaber dannede forenede meteorologiske Komitee bestaaer endnu, og vil sikkert, saasnart Forholdene tillade det, begynde sin Virksomhed igjen. Landhuusholdningsselskabets Jagttagelser have endnu bestaaet for kort

Tid — kun et halvt Aar —, til at man med Billighed kan forlange noget Stort af diſſe; men lad Fremtiden domme, og han tvivler da ikke paa, at man vil paaſkjonne deres Betydning ogſaa for Planteſkulturen. Vel ere de ikke alle af lige Vigtighed for denne, men der lægges da hellerikke ligefor Bægt paa dem alle; man fordrer kun Jagttagelſe af Varme, Fugtighed og Regnmængde; med Henſyn derimod til alle de andre: Himlens Udſeende, Vindens Retning og Styrke o. lg. ſtiller man derimod ingen beſtemte Fordringer. Og hvilte Jagttagelſer er det da endelig den foregaaende Taler onſter udelukkede? er det kun en enkelt af dem af ſelve Selſkabet for mindre væſentlige betragtede, eller er det maaſkee dem alle?

Profeſſor Jørgenſen. Hvis Plantevækſten var den eneſte — ihvorvel det er den vigtigſte — Green af Agerbruget, paa hvilken de ſtedſindende Veirforhold indvirkede, da vilde rimeligviis Planteiagttagelſer være tilſtrækkelige, ſkjondt han rigtignok troer, at diſſe altid bør ſtøtte ſig til almindelige Veiriagttagelſer, men foruden denne gives der mange andre Grene af Agerbruget: Kornets Saaening, Jordens Bearbejdning, Vandafledning, Kornets Høſtning o. ſ. v., hvis heldige Udførelſe i en meget væſentlig Grad er betinget af Veirliget, og med Henſyn til diſſe ville Planteiagttagelſer viſt neppe yde den tilſtrækkelige og onſtelige Dplysning. Han ſkal ſaaledes blot fremføre til et Exempel: at Klagerne over den ugunſtige Høſt lode ſtærkere fra Aarhusegnen end fra noget andet Sted, og at denne Egn omtrent var den ſidſte, der fik indhøſtet; hvoraf ſkulde man nu med Sikkerhed forklare ſig dette? Da Veiriagttagelſerne fra denne Egn indkom, modtog man imidlertid en fuldſtændig Forklaring af dette Forhold, idet de udviſte en uſædvanlig lav Varme og meget ſtor Regnmængde for denne Egn.

Candidat Hannemann fremhæver, for yderligere at ſtøtte det her ſidſt Yttrede, at man ved alle Inddæmningsarbejder i Holland, hvor man ſom beſkjendt maa bruge mekanisk Kraft for at bortſkaffe Vandet, retter Møllewingernes

Størrelse eller Dampmaskinernes Styrke efter den Regnmængde, som meget omhyggelige Jagttagelser gennem en Række af Aar have fastsat. Naar Inddæmninger blive almindelige her i Landet, hvor stor Nytte, praktisk Nytte, vil man da ikke kunne drage af de nu paabegyndte meteorologiske Jagttagelser?

Derefter fortsattes Discussionen ved en kortere Ordveksling imellem de foregaaende Talere samt Kammerherre Neergaard til Svenstrup, Professor Joh. Lange, Stadsingenieur Golding og Candidat Segelcke, der alle ved forskjellige Momenter fremhævede den store Nytte og Betydning, som almindelige Veiriagttagelser have ogsaa for Landbruget, hvorpaa Præsidenten sluttede Forhandlingerne, idet han opfordrede Dr. Baupell til med Raad og Daad at staae Selskabet bi ved de Planteiagttagelser, som det — efter hvad han formodede — muligvis allerede snart vilde lade paabegynde.
